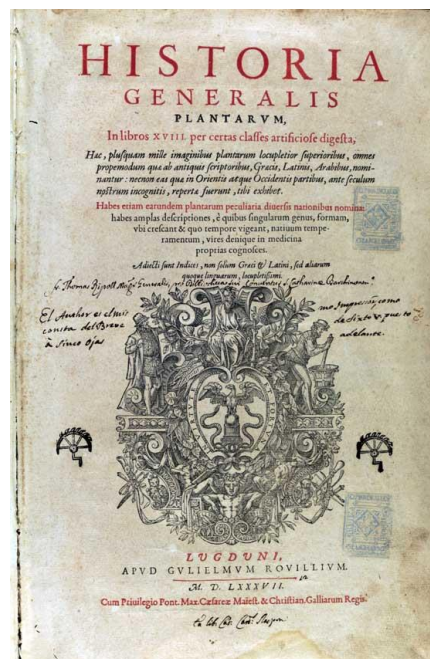

LA CATALOGACIÓ DE LLIBRE ANTIC: UN VALOR AFEGIT

Gemma Caballer Albareda

Podríem dir que l'origen d'aquesta presentació és una experiència personal. Ara farà 5 anys que la Teresa Palacín i jo vam arribar a la Biblioteca de Reserva i si us hem de ser sinceres, donàvem per descomptat que la nostra feina seria únicament i exclusiva la catalogació de llibre antic. Suposàvem que degut a la nostra experiència prèvia catalogant, més tard o més d'hora ens en sortiríem però, a priori, ens veiem catalogant tot el dia. Però no va ser així i la nostra sorpresa ha estat majúscula. Per això volem compartir amb vosaltres la nostra experiència, perquè intuïm que el nostre desconeixement d'aleshores també és el vostre, i trobem interessant fer-vos cinc cèntims del que suposa treballar amb llibre antic a la UB.

Començarem per una evidència que suposo que tots aquí tenim ben present: la catalogació de fons antic és extremadament més complexa que la de fons modern. Us mostrem aquí la portada d'un llibre que ens servirà de mostra per evidenciar tots els passos que seguim –a vegades els fem tots, a vegades no- cada cop que iniciem la catalogació.

A nivell de la catalogació, a part dels camps habituals en la descripció de les edicions, en fons antic contemplem altres camps específics per garantir la identificació de les edicions: l'empremta (que seria una mena d'equivalent a l'ISBN, però que es construeix amb uns caràcters determinats del llibre, en funció d'unes pàgines i línies concretes); les signatures (que indiquen l'estructura del llibre); la identificació de l'edició en repertoris i bases de dades; altres camps de nota sobre la decoració del text: si hi ha caplletres ornades o historiades, frisos, culsdellàntia, etc.

La nostra prioritat és plasmar amb la màxima fidelitat l'edició per tal de poder identificar-la clarament i diferenciar les possibles variants. I precisament el tema de les variants és clau: no hem d'oblidar que els nostres llibres són producte d'un procés manual i per tant, molt susceptibles d'haver patit diferents esdeveniments entre la impressió de la primera pàgina i l'última, fins i tot un cop acabada la seva impressió. Us oferim dos exemples que ens semblen prou il·lustratius. En el primer cas podeu observar dues portades gairebé idèntiques. Només les diferencia un caràcter: a la portada de l'esquerra l'impressor es va equivocar introduint els tipus a la forma i al títol posa "rerigiosa". A la portada de la dreta aquest error ja es troba corregit. Ara trobem en circulació les dues variants. El segon exemple també es tracta d'un cas ben habitual. Ambdues portades són gairebé idèntiques excepte, com podeu observar, el dedicatari. No ens adonem que existeix una diferència entre les dues obres fins que arribem a més de la meitat de la portada i si no descrivim aquestes dades –com podria ser el cas d'una catalogació reduïda–, això ens passaria per alt. Que el dedicatari sigui diferent implica que les primeres pàgines del llibre –on hi la dedicatòria- també ho siguin, tot i que la paginació pugui coincidir.

Però bé, més enllà de la catalogació en si de les obres, també portem a terme diverses accions derivades d'aquesta tasca principal. I aquí és on va començar la nostra sorpresa, per la rellevància i importància de totes aquestes tasques. Si ens tornem a fixar en la portada veurem que el que tenim a la part central no és una ornamentació qualsevol, sinó una marca d'impressor, una imatge que identifica i distingeix l'impressor responsable de l'obra. En aquest sentit mantenim la base de [Base de dades de marques d'impressors](#). El procediment és el següent: en el cas que el llibre catalogat tingui una marca

d'impressor, fem el registre d'autoritat de l'impressor, digitalitzem la marca i la incorporem a la base de dades. Si l'impressor ja existeix a la base de dades –com és el cas de [Guillaume Rouillé](#)– comprovem que la marca sigui diferent a les ja repertoriades i l'incorporem també. Actualment la base de dades de marques d'impressors té 1.705 registres d'autoritat, gairebé 3.000 imatges i una mitjana de més de 1.500 consultes mensuals, fet que constata el seu paper com a referent per a bibliotecaris i estudiosos de llibre antic a nivell mundial.

Fem ara un pas més endavant i deixem enrere l'edició en si, per endinsar-nos en una segona part, aquella que contempla el llibre antic com a peça única, un aspecte totalment nou per a nosaltres. Ens referim a la descripció dels exemplars, tot un món. En aquest sentit ens centrem en l'estat de conservació de l'exemplar –si té forats d'insectes, taques d'humitats, acidesa del paper, etc.- per passar tot seguit a un dels aspectes que darrerament estan atraient l'atenció d'alguns dels nostres usuaris: les enquadernacions. Moltes de les enquadernacions que tenim a la biblioteca són en pergamí –ja que eren les més econòmiques en aquells moments-, però trobem moltíssims exemples d'enquadernacions fabricades amb diferents materials i que mostren una varietat d'estils decoratius molt àmplia.

L'altre element fonamental del tractament dels exemplars són les marques d'antics propietaris dels llibres, és a dir, a qui havia pertangut aquell exemplar en el passat? Aquests marques de propietat es poden donar en diferents representacions: ex-libris manuscrits o impresos, segells, enquadernacions, etc. En aquest cas concret podem observar el segell del Convent de Santa Caterina a la portada, al dos laterals de la marca d'impressor. L'obra ens ofereix una altra marca de propietat, un ex-libris manuscrit sota el peu d'impremta, en aquest cas del cardenal italià Cesare Rasponi. De tots els posseïdors que localitzem a les obres en fem el registre d'autoritat i un punt d'accés al catàleg, tot i que només alguns d'ells s'inclouen a la [Base de dades d'antics posseïdors](#): les entitats s'inclouen totes i els personatges en funció de la seva rellevància o peculiaritat de la marca. Si observem els registres del [Convent de Santa Caterina](#) o del [Cardenal Rasponi](#) existents a la base de dades podreu observar quin tipus d'informació oferim dels posseïdors. La base de dades d'antics posseïdors és clau per conèixer els orígens de la

nostra col·lecció, hàbits de lectura, tipologia dels fons de les diferents biblioteques conventuals, etc.

Finalment, considerem el [Blog de Reserva](#) com un valor afegit més a tot aquest procés que realitzem, ja que en ell conflueix la dimensió pública de part de la feina que portem a terme per tal d'evitar que moltes notícies bibliogràfiques, d'exemplars, d'impressors o de posseïdors no quedin diluïdes dins la immensitat del nostre catàleg. En el cas del llibre que ens ocupa vam aprofitar per fer una [notícia al bloc](#) per parlar, tant del Cardenal Rasponi, com de l'interessant fenomen de les biblioteques cardenalícies a Itàlia.

Com podeu observar, quan vam arribar a Reserva no teníem gens clar on anàvem. Cataloguem, sí, i molt, però també invertim gran part del nostre temps estirant el fil que ens ofereix cada llibre. I quan comencem a estirar el fil no sabem mai què ens trobarem! De totes maneres el que sí que tenim clar després de cinc anys és que si un dels nostres objectius és fomentar la recerca, visualitzar-nos més enllà d'un registre bibliogràfic és clau. La nostra manera de treballar comporta un valor afegit clarament palpable si tenim en compte, per exemple, alguns dels TFM que s'estan portant a terme amb el nostre fons: actualment una estudiant està treballant tots els estils de marbrejats de les guardes, l'any passat es va fer un TFM sobre la biblioteca mariana del convent de Sant Francesc d'Assís i, actualment, s'està portant a terme un TFG per tal de poder assignar noves encuadernacions vinculades a convents.

I totes aquestes noves vies de recerca no serien possibles sense aquesta feina tan desconeguda que va més enllà de la catalogació *stricto sensu*.